

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 3605. Mederedacteurs: Jos. Cremers, Looiersgracht 7, Maastricht, Tel. 2294. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. R. Geurts, Echt. Penningmeester: ir. P. Marres, Villa „Rozenhof“, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366 ten name v.h. Nat. hist. Gen., Maastricht. Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Tel. 2121.

Versijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 5 Oct. a.s. — Nieuwe leden. — Ruilverkeer. — Verslag der Maandelijksche Vergadering van 3 Augustus. — Verslag van de Vergadering op Woensdag 7 Sept. '38. — J. Nypels. De St. Pietersberg. — Prof. Dr. Eug. Dubois over den *Pithecanthropus erectus*. — C. Willemse. Description of New Indo-Malayan Acrididae (Orthoptera) Part. VIII. (Is continued).

In de maandelijksche vergadering van
Woensdag 5 Oct. te 6 uur, spreekt de heer
Gab. Beckers, Arts te Beek,

over

„DE NIEUWE STEENTIJD IN
ZUID-LIMBURG.”

NIEUWE LEDEN.

P. M. E. Bingen, Mathias Wynandstraat 6, Maastricht; Nederlandsche Jeugdbond voor Natuurstudie, p.a. J. de Wildt, Linnaeushof 60, Amsterdam; M. E. Fr. Klinkenbergh, Directeur Incassobank, v. Heylerhofflaan 6, Maastricht.

RUILVERKEER.

Prirodoslovno drustvo, Ljubljana, Yugoslavia.

VERSLAG

DER MAANDELIJSCH E VERGADERING VAN 3 AUGUSTUS.

Aanwezig de dames: Rijk-Pauw en Westerveld-Rijk en de heeren: Jos. Cremers, L. Grossier, Willy Prick, J. Maessen, Gabr. Beckers, F. Westerveld, L. Grégoire, Br. Christophorus, H. Jongen, J. C. Rijk, G. Heijen, A. Hollman, J. Beckers, Fr. v. Rummelen en D. v. Schaik.

Na opening doet de Voorzitter namens den heer Kruytzer de volgende mededeeling.

Bij de beschrijving van het Natuurreservaat „De Bedelaar” (N. H. Maandbl. 30 Juni '38) is vergeten te vermelden, dat, naast de reeds ge-

noemde nog 2 geslachten, de flora van de Tegelsche Klei vertegenwoordigen, n.l. de geslachten *Nyssa* (thans in Noord-Amerika) en *Eucommia* (tegenwoordig in China inheemsch). Prof. Dubois vond hiervan omstreeks 1905 de vruchten, die door prof. Pulle en den heer Florschütz als zoodanig werden herkend. Op blz. 63 gelieve men te lezen in plaats van *Picea magnifica* — *Abies magnifica*, i. p. v. *Picea amabilis* — *Abies amabilis*.

Vervolgens doet de Voorzitter een mededeeling over een Schreeuwarend, *Aquila pomarina pomarina* Brehm in Zuid-Limburg.

De schutter, die op 27 December 1937 ergens in Zuid-Limburg een schreeuwarend schoot, heeft toen iets gedaan, wat hem met de politie in aanraking zou kunnen brengen.

Misschien totaal onbewust heeft hij de vogelwet overtreden.

En waar ik niet weet, wanneer zijn misdaad verjaart, durf ik des schutters naam en woonplaats hier niet noemen.

Het voorkomen in Zuid-Limburg van een schreeuwarend is waard gememoreerd te worden, want voorheen werd zulks nooit nog geconstateerd.

Eén keer is de schreeuwarend in Limburg geschoten, maar dat was te Boschhoven bij Weert en wel in November 1892. Dit exemplaar is terecht gekomen in 't Missiehuis te Steijl.

Volgens Hens' Avifauna (1926), zou de schreeuwarend bovendien nog 5 malen in ons vaderland zijn buitgemaakt.

Als ik me niet vergis, berust een, sinds nog in Holland geschoten exemplaar in 't Natuurh. Museum te Rotterdam.

't Broedgebied van den schreeuwarend strekt zich uit van Noord-Duitschland, de voormalige Russische Oostzee-provinciën en Polen, door Rusland, Oostenrijk, Hongarije tot in de Balkanlanden

en Griekenland, Kaukasus en vermoedelijk Klein-Azië.

Net als voor Nederland is hij ook in de Rijn-provincie en overig West-Duitschland, alsmede in België een zeldzame verschijning. (Zie Hens l.c.).

De heer **Beckers** krijgt nu 't woord.

Onze Voorzitter heeft me verzocht, wat te vertellen over een nieuw onderzoek, ingesteld door de Deensche Regeering, met het doel, iets te weten te komen over ontstaan en verspreiding der plantensoorten in den Oertijd.

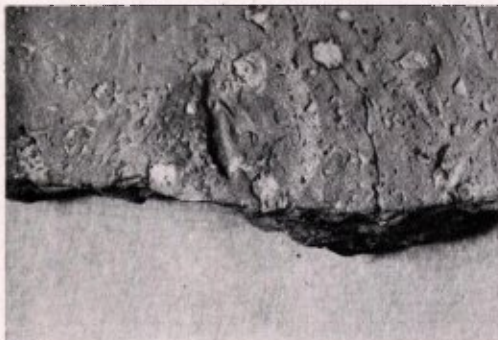
Reeds lang is bekend het pollenonderzoek, hetwelk te dien opzichte schitterende en onverwachte resultaten aan het licht heeft gebracht. 't Gaf den deskundigen de mogelijkheid, om aan het fossiele stuifmeel de plant te herkennen, waarvan dit afkomstig is.

Pollen in diepere, geologisch gedetermineerde aardlagen gevonden, zijn bij machte, ons te zeggen, welke planten in zoo'n periode op die en die plaats geleefd hebben. Zodoende zijn wij in staat de opeenvolging der verschillende plantensoorten in den loop der tijden vast te stellen. Wij weten o.a. dat de berk is opgevolgd door eik, den, etc.

Een hieraan evenwijdig loopend, heel nieuw onderzoek, is in den laatsten tijd ingesteld. Doel hiervan is, te weten te komen, welke planten en vooral welke cultuurplanten, b.v. granen, in een bepaalde cultuurperiode voorkomen. Daardoor zal men leeren kunnen, waar en wanneer die planten het eerst gecultiveerd zijn, waar de wilde vorm geleefd heeft. Omgekeerd kan de archaeologie weer leeren, waar een cultuur ontstaan is en hoe die zich over de wereld verspreid heeft.

Als voorbeeld noem ik de **Band- of Donau-cultuur**, op een na de laatste phase uit den nieuwen Steentijd, gekenmerkt door het vaatwerk, versierd met allerhande bandfiguren. Deze cultuur heeft zich over een groot deel van Europa verspreid. Wij weten, dat zij afkomstig is uit het Donau-gebied. Maar, of zij daar ontstaan is, is zeer twijfelachtig.

Zouden wij nu weten, welke cultuurplanten den menschen uit die Bandcultuur bekend waren en wisten wij de plaats van herkomst van de wilde voorouders, dan zouden wij misschien weten, waar vandaan die stam, de draagster dezer cultuur, kwam en we waren een heel eind verder in onze kennis over ontstaan, ontwikkeling en uitbreiding van die voorname periode in den nieuwen steentijd.

Tarwe

Hut 13
Band-
cultuur

Gerst uit
IJzertijdhut

Het is de Deensche regeering, die het initiatief heeft genomen voor dit onderzoek. Zij heeft den heer **Dr. H a n s H e l b a e k** van Kopenhagen in de gelegenheid gesteld om alle Musea van Europa en ook buiten Europa, waar noodig of gewenscht, te bezoeken en het materiaal van den Bandceramischen tijd te onderzoeken en vast te stellen, welke granen door de Bandceramici gecultiveerd werden.

Dat de Bandceramici akkerbouw dreven en huisdieren hadden was bekend.

Ik heb in bijna alle door mij onderzochte hutten stukken maalstenen gevonden en ontdekte in enkele brokken gebrande leem afdrücken van graankorrels, in hutten, die klaarblijkelijk door brand vernield waren.

In 't Curtius-museum te Luik kunt U de gebrande graankorrels nog in gaven vorm in tal van exemplaren zien.

Na deze uiteenzetting van het doel van het onderzoek, zal ik u vertellen, hoe dat in zijn werk gegaan is en tevens wil ik dan iets mededeelen over de resultaten van het onderzoek.

Dr. Helbaek, die mij bezocht, vertelde me, dat hij een onderzoek instelt in zoo mogelijk alle Musea naar het voorkomen van granen in bandkeramische scherven en potten.

Ik zeide hem, dat in mijn collectie geen afdrücken voorkwamen; immers, ik had die scherven allemaal zelf gewasschen, gedroogd, aaneengeplakt, beschreven en van den beginne af aan mijn attentie daarop gevestigd.

„Ach Herr Doctor; man kann dasz ja nicht wissen“, gaf hij ten antwoord, waarop ik reageerde met te zeggen: „Nou, gaat uw gang“.

Na een beetje heen en weer praten, merkte ik al gauw, dat ik met een serieus wetenschappelijk onderzoeker te doen had en verleende hem dan ook graag alle noodige hulp.

's Anderendaags 's morgens was hij al vroeg in het Museum, waar hij een klein laboratorium inrichtte naast een verzameling onder glas van alle mogelijke granen, die als modellen moesten dienen.

Het bleek al spoedig, dat mijn bewering: „er komen geen afdrücken van graankorrels in mijn verzameling voor“, zeer voorbarig was geweest, want na nauwelijks een vijftigtal scherven bekeken te hebben, riep Dr. Helbaek triomfantelijk uit: „Kommen Sie mal sehen, Herr Doctor: *Triticum dicoccum*!“

Na gezien te hebben met wat een zorg de vele duizenden scherven een voor een door zijn han-

den gingen, nauwkeurig bekeken werden, elk gaatje voorzichtig verwijd en stevig uitgeborsteld werd, hoe vervolgens de scherven nog eerst onder de loupe, daarna onder een soort microscoop kwamen te liggen om onderzocht te worden en hoe dan ten slotte eene plastische stof in eventuele gaatjes werd gedrukt, waarop dan de afdruk van een graankorrel duidelijk tot in de fijnste bijzonderheden te voorschijn kwam — begreep ik, dat ik niet een heel klein beetje maar voorbarig was geweest.

't Verwonderde mij dan ook niet, dat Dr. Helbaek me na drie dagen werk en na den inhoud van een kleine 100 hutten, in mijn Museum berustende, onderzocht te hebben, mij uit zijn notitieboekje een afschrift gaf, hetwelk luidt als volgt:

Untersuchung von der Privatsammlung von Herrn H. J. Beckers,
med. doct, Beek, Limburg.

Eine Untersuchung von Scherben aus bandkeramischen Kultur zu Stein, Urmond und Elsloo, Provinzie Limburg hat gezeigt, dass die Leute dieser Kultur verschiedene Weizenarten gebaut haben. Es kommt hauptsächlich die zwei primitive Arten vor, *Tr. monococcum* und *Tr. diocum* (53), und ausserdem noch *Triticum vulgare compactum* (2). Die zwei erst genannte Arten sind nicht immer unterscheidbar, es ist aber festgestellt, dass sowohl *Tr. mon.* als *Tr. dic.* anwesend sind.

Eine kurze Untersuchung von Scherben aus einer La Tène-zeitlichen Hütte hat 3 Abdrucke von *Hordeum vulgare* gegeben, aus Hütte V Stein.

Beek, Limburg, 14 Juli 1938.

Hans Helbaek
P. Bangsvej 175, Valby.

Over wat er verder verteld werd, over de bevindingen van Dr. Hans Helbaek, moeten we op uitdrukkelijk verlangen van den heer Beckers in dit verslag het stilzwijgen bewaren. Immers, dat alles is het geestelijk eigendom van den Deenschen onderzoeker, die, naar we hopen, binnen een niet al te lang tijdsverloop, zelf hierover zal publiceeren.

De Voorzitter vertelt hierna het volgende over de Coloradokever.

Als men de courantenberichten mag gelooven, moet zoowat gansch Zuid-Limburg verpest zijn door een invasie van de Coloradokever.

Gerst uit
Ijzertijdhut

Tarwe

Hut 18
Band-
cultuur

Intusschen geloof ik, dat die heele invasie tot nog toe niet zoo heel veel te beteekenen heeft.

Er is in de laatste weken haast geen dag geweest, waarop men mij kwam opschrikken met de angst van Coloradokevers.

In plaats van den Amerikaanschen boosdoener bracht men me dan kevers van allerlei aard. Minstens een dozijn keeren bleken 't penseelkevers te zijn, *Trichius zonatus* Germ., één keer moest een „doodgraver”, een *Necrophorus* figureeren als Coloradokever!

Ofschoon noch de een noch de andere ook maar ietwat lijkt op onzen „aardappel-bederver”, kan ik 't eenigszins begrijpen, dat deze bonte, geel-roodbruin-met-zwart gekleurde kevers den vinders op 't idee brachten, dat ze te doen hadden met Coloradokevers.

Maar hoe men mij op zekeren dag als dusdanig een pikzwarte *Blaps mucronata* Latr., ergens gevangen in een kelder, schuur of pakhuis, in handen wilde spelen voor een Coloradokever, blijft me een raadsel.

De inhoud van verreweg de meeste fleschjes en doosjes, welke in 't Museum werden gedeponeerd als Coloradokevers te bevatten, bleek te bestaan uit aardappelloof, waarop zich de poppen bevonden van *Coccinella septempunctata*, 't zevenvlekkig of -puntig Onze Lieve Heer-beestje. En dat deze poppen waren aangezien voor de larven van de Coloradokever, verwondert me niets. Evenmin als 't me zal verbazen, als later heel vele vondsten van dezen laatsten in Zuid-Limburg op foutieve determinatie blijken te berusten. Als zijn larven met honderden gevangen zouden zijn in de buurt van Maastricht, is 't toch moeilijk aan te nemen, dat tusschen 't vele materiaal, 't welk ik ontving, onder de benaming Colorado, geen enkelen keer de Coloradokever bleek te huizen.

Om te bewijzen dat de Coloradokever in de buurt van Maastricht wel degelijk voorkomt, toont de heer W. Prick een glazen buisje, waarin zich meerdere poppen en larven bevinden, zoo pas gevonden in 't naburige Heer. Hij staat er een drietal van af voor de Museumcollectie. Deze hebben zich na enkele dagen al ontwikkeld tot imago's.

Ook de heer Heijen vertelt, dat hedenmorgen (3 Augustus) in de school te Urmond in een glazen bokaal een Coloradokever te voorschijn kwam, die er, eenige dagen te voren als larve, zittende

op een aardappelstruik en in Urmond gevonden, was in ondergebracht.

De heer **W. Prick** laat een aantal zeldzame vlinders zien uit de collectie Prick, en wel:

Apatura Ilia, W. V. 1 ex. ♂ uit Gronsveld 6-7-'26 en 2 ex. ♂♂ uit Gronsveld 22-7-'38.

var. *Clytie*, W. V. 1 ex. Gronsveld, 3-7-'32 en 1 ex. Juni '35.

Beide nieuw voor de Ned. fauna.

Limenitis populi L. 1 ♀ Gronsveld, 13-7-'28, 1 ♀ Gronsveld, Juli '32, 1 ♂ Gronsveld, Aug. '34.

Verder werd nog een ♂ te Gronsveld waargenomen door zijn broer Jos. Prick, welk exemplaar tijdens de waarneming gevangen werd door een vogel. De waarnemer kon er nog een volmaakt gaven rechter bovenvleugel van bemachtigen, die nog altijd in de collectie bewaard wordt.

Hoe vaak *Lim. populi* in de buurt van Gronsveld nog altijd voorkomt, blijkt uit 't feit dat Graaf Bentinck 1 ♂ en 1 ♀ aldaar waarnam, respectievelijk op 24 en 28 Juli 1938.

Deilephila celerio L. en *D. Livornica* Esp., beide afkomstig uit Zeeland, 1934.

De heer Bentinck deelde spreker mede, dat ook hij een *D. Livornica* bezit, eveneens in 1934 gevangen in Zeeland. In dat jaar heerschte er in Zuid-Frankrijk een „Livornica-plaag”, die den wijnoogst volledig verwoestte. De daaropvolgende winter maakte aan deze plaag een einde; *Livornica* kon zich niet langer handhaven, bleek niet „winterhard” te zijn.

De exemplaren hier te lande gevangen, zijn dus ook echte vagabundi.

De Voorzitter laat een Treksprinkhaan, *Locusta migratoria* L. ph. *danica* L. zien, vanmorgen, 3 Augustus, gevangen, midden in de stad Maastricht. De Treksprinkhaan komt, gelijk bekend, geregeld voor in de Brunssumer hei.

De heer Rijk deelt mede, dat de proef met *Colias palaeno* (zie vorig maandblad) voor dit jaar mislukt is. De 4 ♀♀ zijn op 7, 8, 9 en 15 Juli gestorven zonder eitjes te leggen.

Gewezen wordt op het verschil tusschen deze vier exemplaren, welke de heer Rijk heeft meegebracht, n.l. geelwit met een open vlek op de voorvleugels, wit met open vlek, wit met gesloten vlek en wit zonder vlek.

Verder toont de heer Rijk:

1e. Een kokertje van *Enoicyla pusilla* Burm., de eenige kokerjuffer, die op 't land leeft. 't Is gevonden op „de Bedelaar” tijdens de Pinkster-excursie.

2e. Een tweetal Micro's, n.l. *Oegoconia quadripuncta* Hw. en *Phylloenotis suffusella* L., beide met een mijt op den thorax. Ze werden op 20-7-'38 te Meerssen op licht gevangen door Ir. G. A. Graaf Bentinck, die ze welwillend voor het Museum afstond.

3e. Bijzondere vangsten: *Arctia villica* L. 5-6, 7-6 en 14-6-'37; *Drymonia querna* F. 12-7, 14-7-'37 en 13-7, 20-7-'38; *Polyploca flavicornis* F. 4-4-'37; *Agrotis puta* Hb. 23-5-'38; *Plusia chryson* Esp. 16-7-'38 ('t 2e Nederl. ex. door Ir. G. A. Graaf Bentinck); *Panthea coeno-*

bita Esp. 19-7-'38 (eveneens het 2e Nederl. ex.) *Lobophora sexualis* Hb. 2 ex. 22-7-'38 (door id.); *Geometra vernaria* Hb. 23-7-'38 (door id.).

Leucania l. album L. 31-8-'38 gevangen te Meerssen.

Verder bleek bij 't nasnuffelen van de verzameling Rijk, dat een zich daarin als *Hel. armigera* gedetermineerde vlinder, was *Heliothis peltigera* Schiff. 8-9-'28 te Heugem gevangen. Nieuw voor de Nederl. fauna.

Verder is misschien belangrijk te vermelden, dat hier in Limburg voorkomt *Nola holsatica* Sauber, (zie Lambillionea, 25-2-'38).

De verschillende vlinders worden getoond, waarbij duidelijk uitkomt, dat de determinatie van *peltigera* als *armigera* volkomen begrijpelijk is.

De Voorzitter sluit hierna de vergadering.

VERSLAG VAN DE VERGADERING OP WOENSDAG 7 SEPT. '38.

Aanwezig: Mevr. A. Kemp-Dassen en de heren: Jos. Cremers, L. v. Oppen, P. Rongen, J. Maessen, D. v. Schaik, M. Kemp, L. Grégoire, Br. Christophorus, Br. Ezechiël, W. Prick, Eug. Kruytzer, M. Mommers, P. Bels, T. Heyen, P. Marres, Fr. v. Rummelen, H. Schmitz S. J., L. Grossier, H. Kortebos en G. Waage.

Bij de opening van de vergadering zegt de Voorzitter het volgende.

Het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg sluit zich van ganscher harte aan bij de goede wensen uitgesproken voor onze geëerbiedigde Koningin, Haar Huis en Haar Land.

Wij betuigen Haar hulde en spreken de hoop uit, dat Zij nog lang moge regeren over een gelukkig Volk.

De Voorzitter wenscht dokter Beckers geluk met de onderscheiding hem verleend. Het doet ons genoegen, dat de benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau geschied is wegens Beckers' archaeologische onderzoekingen.

Dan wordt Pater Schmitz, juist teruggekomen van een studiereis uit Portugal, welkom geheeten.

De heer v. Schaik biedt daarop aan den Voorzitter namens de medewerkers het boek „De St. Pietersberg” aan. Hij zegt: „De medewerkers hebben elkaar gevonden door het Genootschap, dat ons werk, waar mogelijk steunde. Wij achten het daarom onze plicht en dit beschouwen we als een groot voorrecht, het werk aan ons Genootschap op te dragen.”

De Voorzitter zegt: „Het doet mij als Voorzitter van het Genootschap zeer veel genoegen, dit boek en deze opdracht te aanvaarden. Met belangstelling hebben we de voorbereidende werkzaamheden gevolgd en we weten, dat elk der medewerkers gegeven heeft, wat hij kon geven. Mogen zij van hun werk veel genoegen beleven.